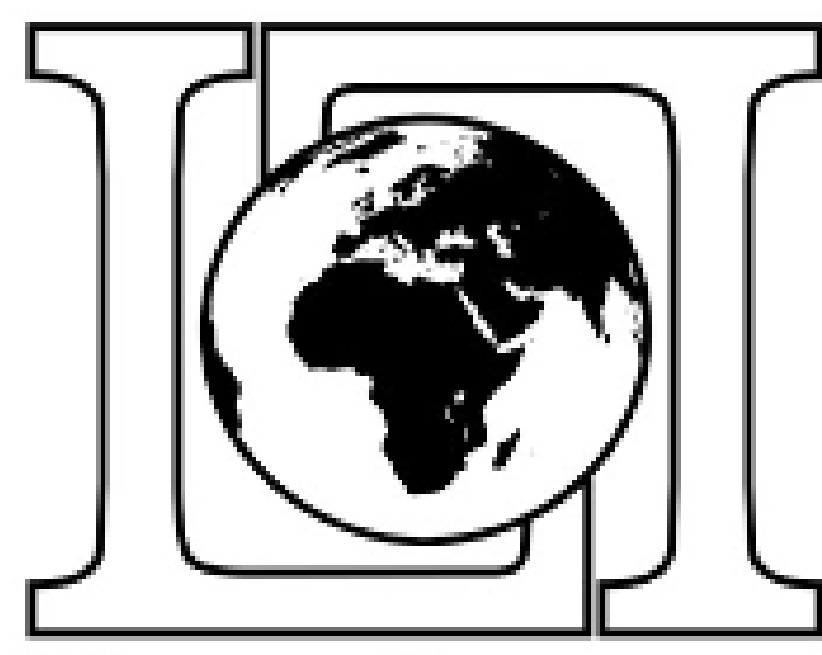

arabština

اللغة العربية

FILOZOFICKÁ FAKULTA
Univerzita Karlova

يؤدي الكلام إلى سوء التفاهم
Yu?addī l-kalāmu ?ilā sū?i t-tafāhum
(Řeč je pramenem nedorozumění. A. de Saint-Exupéry)

Arabština – jazyk arabského světa

- o počet mluvčích: cca 300 milionů
- o kde je úředním jazykem: Maroko, Alžírsko, Tunisko, Libye, Mauritánie, Egypt, Súdán, Čad, Somálsko, Komory, Džibutsko, Eritrea, Libanon, Palestina, Sýrie, Jordánsko, Irák, Kuvajt, Bahrajn, Omán, Jemen, Katar, Saúdská Arábie, Spojené arabské emiráty
- o Arabština patří do rodiny semitských jazyků, která jednou z větví makrorodiny jazyků afroasijských.
- o Mezi další semitské jazyky patří např. hebrejštiny, aramejštiny, či vymřelé jazyky akadština a ugaritština.
- o Mluví arabštinou žijí ve významných enklávách po celém světě.

Arabština jako makrojazyk

- o Pojem arabština neoznačuje jediný jazyk, ale celou řadu příbuzných variet (dialektů) používaných v jednotlivých regionech arabského světa. Proto je lepší arabštinu chápat jako určitý makrojazyk.
- o Jednotlivých dialektů arabštiny existují desítky a mnohdy nejsou vzájemně srozumitelné.
- o Dialekty tradičně nebyly používány v psané formě, kde dominuje spisovná arabština, ale s rozšířením moderních technologií a internetu, se stále více píše právě i v hovorových arabštinách.
- o Jako jazykový makroareál arabský svět existuje do značné míry díky islámu. Není vyloučeno že se v budoucnu některé dialekty emancipují jako samostatné jazyky.

Spisovná arabština – jazyk Koránu

- o Celý arabský svět spojuje spisovná arabština, což je forma arabštiny založená na jazyce Koránu.
- o Je to velmi konzervativní podoba arabštiny, zachovávající některé prvky, které ve většině arabských dialektů zanikly (např. pádové koncovky).
- o Pro muslimy na celém světě je to posvátný jazyk, k němuž chovají velmi vřelý vztah.
- o Není to jazyk běžné mluvené komunikace, ale převažuje v psaném projevu.
- o Je to jazyk rozsáhlé klasické i moderní arabské literatury.

Příklad z egyptské arabštiny:

جبت سيرة القط وطلع ينط

[gibt sirt il?ut? wi t?ilic yinut?:]

gib-t sirt il-?uṭṭ wi ṭilic yi-nuṭṭ

přinést.PERF-1SG příběh DET-kočka a vyjít.PERF 3SG.M-jump.IMPF

'Zmínil jsem kočku a ona vyskočila.' ('My o vlku a vlk za humny.')

Tato věta ukazuje, že v arabštině se osoba a číslo u slovesných tvarů značí nejen koncovkou, ale někdy i předponou.

Také ilustruje to, že je někdy možné zřetězit více slovesných tvarů za sebou, aniž by mezi nimi byla spojka: „(kočka) vyšla skočila“, tedy 'vyskočila ven'.

Semitská struktura slovtvorby

Podobně jako i v dalších semitských jazycích je v arabštině slovtvorba založena na velmi unikátním principu:

Základní abstraktní význam je nesen trojicí souhlásek (tzv. kořenem), které jsou vsazeny do samohláskové „šablony“, která vytvoří konkrétní slovo, resp. gramatický tvar.

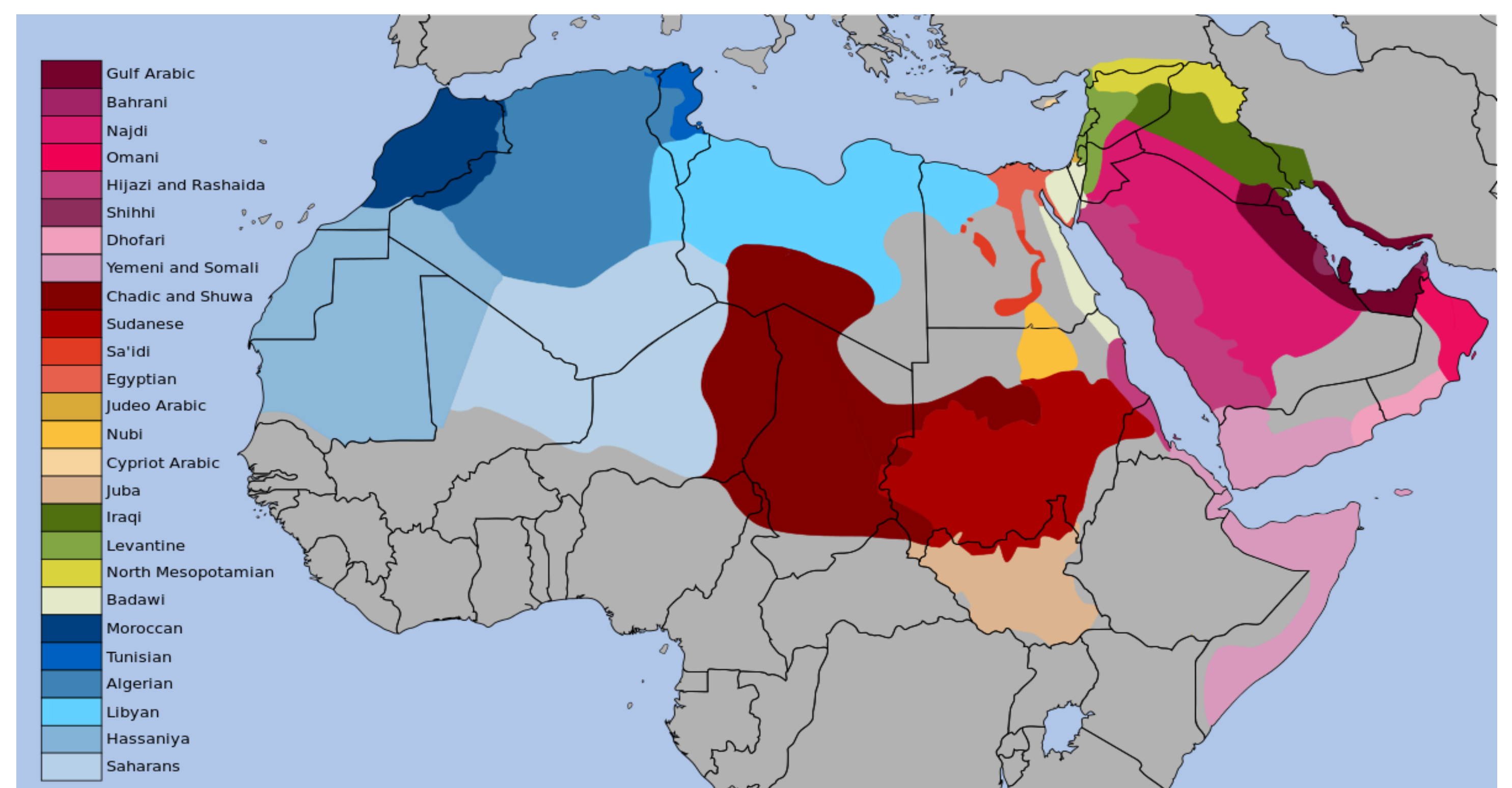
V následujícím přehledu vidíme celou řadu „šablon“, do nichž je vsazen kořen KTB který označuje obecný význam psaní. Ve schématech jednotlivých šablon značí C kořenové souhlásky a V samohlásky tvořící danou šablonu. Zeleně jsou označeny předpony a přípony. Součástí šablony může být i zdvojení jedné ze souhlásek.

Odvozená slovesa:

<i>katab-a</i>	'napsal'	CVCVC-a
<i>kattab-a</i>	'nechal napsat'	CVCCVC-a
<i>kātab-a</i>	'napsal někomu'	CVVCVC-a
<i>ta-kātab-ū</i>	'psali si navzájem'	ta-CVVCVC-ū
<i>in-katab-a</i>	'byl napsán'	in-CVCVC-a
<i>i-k-t-atab-a</i>	'upsal se k něčemu'	i-C-t-VCVC-a
<i>ista-ktab-a</i>	'žádal o napsání'	ista-CCVC
<i>kutib-a</i>	'byl napsán'	CVCVC-a
<i>kātib-un</i>	'píšící' > ('spisovatel')	CVVCVC-un
<i>ma-ktūb-un</i>	'napsaný'	ma-CCVVC-un

Odvozená podstatná jména:

<i>kitāb-un</i>	'kniha'	CVCVVC-un
<i>kuttāb-un</i>	'Koránská škola'	CVCCVVC-un
> <i>katāt-ī-b-u</i>	'Koránské školy'	CVCVVC-ī-u
<i>kitāb-atun</i>	'psaní'	CVCVVC-atun
<i>ma-ktab-un</i>	'kancelář'	ma-CCVC-un
<i>ma-kātib-u</i>	'kanceláře'	ma-CVVCVC-uh

Mapa variet arabštiny v Africe a na Blízkém Východě

Další zajímavosti

- o Arabština je sice jazykem velkého počtu muslimů, ale zdaleka ne jejich většiny. Naopak je arabština jazykem mnoha nemuslimských komunit (zejména blízkovýchodních křesťanů či drúzů v Libanonu a Izraeli).
- o Arabské písmo běžně nezaznamenává samohlásky a proto je pro správné přečtení arabského textu nutné arabštinu ovládat, aby člověk mohl samohlásky doplnit.
- o V arabštině existuje celá řada neobvyklých souhlásek, zejména takových, které jsou artikulovány hluboko v hrdle.
- o Podstatných jmen v arabštině typicky netvoří množné číslo pravidelným způsobem, nýbrž tzv. lomeným plurálem, čili výběrem úplně jiné vokalické šablony, než kterou má singulár: např. plurál od *kitāb-un* 'kniha' je *kutub-un* 'knihy'.
- o Díky principu tvarosloví založenému na kořenech a šablonách je arabská gramatika vzbuzuje dojem dokonale fungujícího algebraického systému, který skýtá mnohé kombinatorické možnosti.
- o Z arabštiny pocházejí například slova admirál, tarif, alkohol, algebra či algoritmus.
- o Mezi variety arabštiny patří i maltština, která je však značně specifická, protože Malta není součástí arabského světa. V maltštině je patrný enormní vliv italštiny.
- o Kaligrafie v arabském písmu patří k nejvýznamnějším formám islámského umění.

Reference

- Versteegh, Kees. 1997. The Arabic Language, Edinburgh University Press.
- Korán. Praha: Odeon, 1991. (Překlad Ivan Hrbek)
- Woidich, Manfred. 2006. Das Kaireinisch-Arabishe: Eine Grammatik. Porta Linguarum Orientalium, Band 22. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- Alkhenvald, Alexandra, R.M.V. Dixon. 2006. Serial Verb Constructions: A Cross-Linguistic Typology. Oxford: OUP.

@BlizkyVychodAfrika
Instagram: ubva ffuk

Katedra Blízkého východu a Afriky

ubva.ff.cuni.cz
ubva@ff.cuni.cz